

גר שמת ואין לו יורשים, שאם הטעם שיש שינוי בעלים לאחר מיתה הוא משום בעלות היורשים, הרי באופן שאין יורשים לא שייך פסול של שינוי בעלים, אך אם הטעם הוא משום שהקרן נשאר על שם המת, גם בגר שמת יש שינוי בעלים (צנפת פנח שם, וראה חז"א זבחים א, ב שנקט שאין שינוי בעלים בגר שמת, ותמה שלפי זה גם לרב פנחס יש חילוק בין שינוי קודש שנוהג בגר שמת, לשינוי בעלים שאינו נוהג בו).

ומה שהיורש צריך להביא קרבן אחר בשינוי בעלים לדעת רב פנחס, הוא רק מנכסי אביו, שנכסיו השתעבדו לקיום נדרו [למאן דאמר 'שעבודא דאורייתא' (תוס')], אך מנכסי עצמו, אין היורש חייב להביא, שהרי הוא עצמו כלל לא נדר להביא קרבן (חז"א שם, ז).

משנה. שלא לאוכליו וכו' לערלים. ראה ביאורנו לעיל (ס, א ד"ה שחטו וד"ה לערלים).

גמרא. שאין הפסח נשחט אלא למנויו. שנמנו בדמי לקיחתו (רש"י זבחים נו, ב), שהנמנה על הפסח צריך שתהיה לו זכיה וקנין בקרבן ואין די בדיבור בעלמא (פסקי תוס' קידושין פ). והביאור בזה, שענין המינוי בקרבן פסח אינו רק שיהיה בעלים של הקרבן לענין הכפרה, אלא שיהיה לו חלק גם בבעלות הממונית של הקרבן מחיים לענין אכילת הבשר (חי' מין ר"ז הלי קרבן פסח). ויש שכתב, שאין המינוי קנין ממוני בקרבן שקונה בו חלק על ידי נתינת מעות, אלא המינוי הוא דין מחודש, שיכול להתמנות על פסחו של חבירו עד שחיתתו (אבי עזרי מעילה ד, ח). ויש שכתב, שהמינוי עצמו אינו קנין ממוני, אלא דין שחידשה התורה שבעל הקרבן יכול למנות אחרים על פסחו, אך לאחר שנמנו עליו יש להם בו קנין ממוני (חז"א א"ח קבד לדף עה, ב).

לשון סורסי הוא. כָּאֵדָם שְׂאוֹמֵר לְחִבְרֹו כּוֹס לִי טָלָה זֶה, ושלח כתנא קמא שאינו דורש לשון סורסי, ולדעתו 'תכוס' הוא לשון מינוי, ושנתה התורה פעמיים את דין המינוי 'במכסת' ו'תכוס', כדי ללמד שהוא לעיכובא, אבל לדעת רבי אין צורך בפסוק נוסף כדי ללמד שהוא לעיכובא אלא די בפסוק אחד כדי ללמד זאת (תוס' ר"ד). ולדעת תנא קמא, המקור לכך שצריך שתהא השחיטה לשם מנויו הוא ממה שנאמר בפסוק הבא 'ושחטו אות' (רש"י להלן ע"ב ד"ה האיל). ויש שכתבו, שאין מחלוקת בין רבי לתנא קמא, אלא רבי מפרש את דברי תנא קמא, שהפסול במחשבת שלא למנויו [ושלא לאוכליו] הוא רק בשעת שחיטה [ראה בגמ' להלן (ע"ב) ובביאורנו שם (ד"ה דאין)], ש'תכוס' הוא גם לשון מינוי, ללמד שהוא לעיכובא מכך ששנה עליו הכתוב, וגם לשון שחיטה בלשון סורסי, ללמד ששחיטה שלא למנויו ושלא לאוכליו פוסלת (תוס' ותוס' הרשב"א משאנן).

ולשון סורסי' פירושו לשון ארמי (רש"י), ונקרא סורסי על שם סוריא, שסוריא היא ארם נהרים וארם צובה [שמדברים בהן בלשון ארמי] (תוס' ב"ק פ, א). ונקטה התורה 'לשון סורסי', לפי שאברהם אבינו והאמהות והשבטים נולדו בסוריא ודיברו בלשון סורסי, וכשירדו למצרים נשארו בלשונם הרבה תיבות מלשון סורסי, ולכן כשנאמרה לבניהם פרשה זו קודם יציאת מצרים, הזכירו בה לשון סורסי (פי' תבונה על הירושלמי כאן, מהד' מוצל מאש). ויש שכתב, ששורש תיבת 'תכוס' הוא מלשון הקודש, אלא שנשכח מאיתנו פירושה, ולמדו חכמים את פירושה מהסורסאים שהשתמשו בלשונם בתיבה זו כמשמעותה בלשון הקודש (הערוך הגר"ש אלישיב).

ואינו כָּאֵדָם עֲבוּדוֹת, אלא בזריקה בלבד, כלומר שחושב בשעת הזריקה עצמה שתהא לשם אחר שאינו הבעלים, או במחשבה על הזריקה בשלש העבודות האחרות, כלומר, שחושב בשעת שחיטה או קבלה או הולכה, שידורק לשם אחר שאינו הבעלים, אבל כשחושב בשעת שחיטה או קבלה או הולכה שרק הן עצמן יהיו לשם אדם אחר, אינו פוסל. והטעם בזה, משום שכל הזבחים מלבד פסח, אין עיקרם לאכילה אלא לכפרה, וממילא כל שייכות הבעלים בקרבנות אלו היא לענין הכפרה, וכיון שהכפרה היא רק בזריקה ולא בשאר עבודות, אין מחשבת שינוי בעלים אלא בזריקה, שבה תלויה כפרת הבעלים. אכן, חילוק זה בין שינוי קודש לשינוי בעלים הוא רק בשאר זבחים, אבל בפסח שעיקרו בא לאכילה, שינוי בעלים הוא גם בשחיטה או באחת משאר העבודות, שאם עשה על דעת להאכילו שלא למנויו, פסול (רש"י, ע"פ מהרש"א [על תוס' ד"ה ואיתקש]), שמחשבת שלא למנויו בפסח היא כמחשבת שינוי בעלים בשאר קרבנות [אלא שבפסח כאמור מחשבה זו מועילה על כל אחת מארבע עבודות ולא רק על הזריקה] (רש"י ד"ה כמי).

ויש שכתבו, שמחשבת שלא למנויו אינה כמחשבת שינוי בעלים, ששינוי בעלים גם בפסח אינו פוסל אלא בזריקה עצמה או כשחושב עליה באחת משאר העבודות, משום ששינוי בעלים נלמד מ'זכר ע'ל' – ולא על אחרים, והכפרה היא בזריקה, ואילו שלא למנויו פוסל רק בשחיטה, משום שנלמד מ'תכוס' שהוא לשון שחיטה, והוא פסול הקיים רק בפסח ולא בשאר קרבנות (תוס' שם). [והאופן בו ייתכן מחשבת שלא למנויו שאין בה שינוי בעלים, הוא כשחשב לשם נכרי, שאין בזה פסול של שינוי בעלים כיון שאינו נוהג אלא במי שהוא בר כפרה כמותו, וכפי שהתבאר שכל פסול שינוי בעלים נאמר על הכפרה (צל"ח, ע"פ גמ' זבחים ז, א). ויש שביאר, שמחשבת שינוי בעלים אינה פוסלת אלא אם חשב במפורש לשם אחר שאינו הבעלים, אך מחשבת שלא למנויו פוסלת מצד שאינו חושב לשם מנויו, ולכן כל שחשב שאינו שוחט לשם מנויו, אף שלא חשב שיהיה לשם שאינו מנויו, הקרבן פסול רק מצד 'שלא למנויו' אך לא מצד 'שינוי בעלים' (מקדש דוד קונטרס בעניני קדשים ב, ד, ראה גם רש"י ד"ה כוס).

ויש שכתב, ששינוי בעלים בפסח אינו פוסל אלא בשחיטה ולא בזריקה [שלא כשאר קרבנות שפוסל דוקא בזריקה], וכמבואר להלן (ע"ב) שאין מחשבת אוכלין בזריקה' (רבנו חננאל לעיל ס, ב; רש"י בשם יש מפרשים). ויש שחלק, שכלל זה נאמר רק על מחשבת שלא לאוכליו שהיא מחשבה על המנויים שאינם ראויים לאוכלו, ובזה גילתה התורה שנפסל בשחיטה ולא בשאר עבודות, אבל מחשבת שלא למנויו דהיינו שינוי בעלים, נאמרה בעיקר בזריקה שהיא המכפרת (רש"י).

ולרב פנחס בריה דרב אמי דאמר יש שינוי בעלים לאחר מיתה, שלדעתו היורש הוא הבעלים של הקרבן, ואם נשחט לשם בעלים אחרים צריך היורש להביא קרבן אחר (רש"י כאן ובזבחים ז, ב, וכמבואר בגמ' שם). ולפי זה צריך לכתחילה לשוחטו לשם היורש שהוא הבעלים של הקרבן, ומכל מקום אם שחטו לשם המת אינו נפסל, כיון שהיורש בא מכוחו (זבחי אפרים שם, ראה גם ראש המזבח שם). ויש שכתב, שלא היורש הוא הבעלים אלא המת שנדר להביא את הקרבן, ואף שאין כפרה לאחר מיתה, מכל מקום נחשב עדיין שם המת על הקרבן, ולכן יש שינוי בעלים לאחר מיתה [ולפי זה שינוי בעלים הוא כשמקריבו שלא לשם המת] (צנפת פנח נזירות ח, טו, ממשמעות התוס'). ונפקא מינה בקרבן של